

Май 2005

Щурмувах Виетнам през делтата на Меконг. От столицата на Камбоджа - Пном Пен се придвижих с микробус на 60км до Неак Луонг, а там вече чакаше бърза лодка, която постепенно се напълни с изтрезняващи холандци. След няколко часа лодката ни остави на границата Камбоджа/Виетнам, където се прекачих на по-бавна лодка, потегляща към Чау Док - първият голям град на виетнамска територия. Местните за по-просто наричат Меконг "горната", а Басак - "долната река", но след границата хиляди канали ги свързват в един заплетен и безкраен лабиринт, известен само под името "Делтата". Навигацията изглеждаше невъзможна без детайлни познания и с часове сякаш се лутахме по тесните пролуки между плаващи бензиностанции, рибарски или товарни лодки и къщи на колци или метални и бамбукови понтони. Под къщите имаше опънати телени мрежи, заграждащи пространството на развъдниците за сладководна риба, а фермерски семейства пред спалните си помещения варяха на каша дребния речен улов в загорели казани, от които наперено стърчаха черни кюнци. По бреговете се виждаха масивни купчини храна от костно брашно, а заедно с изварената каша тя лесно се изсипва на рибата в развъдника през дупката, отваряща се като извадиш само няколко дъски от пода на къщата си. Само в по-отдалечените, северни части на делтата може да вирее сладководна риба, тъй като през сухия сезон Южнокитайско Море навлиза с десетки километри в устието на реката. Но наличието на солена вода помага на други фермери в отглеждането на скариди - така развъдниците за риба и скариди осигуряват прехрана на стотици хиляди виетнамци, а остатъкът обитаващ тези земи (или по-скоро води) се грижи за захарната тръстика или оризовата реколта, която е достатъчна и за изхранването на цял Виетнам и за третия по големина експорт в света. Основната цел на лабиринта е да регулира по-добре както напояването на оризища и полета, така и концентрацията на сол в реката, която може локално да се променя и планира в зависимост от финансовите прогнози за годината.

Особено след Камбоджа е приятно да се влезне в страна, където цари почти счетоводителски ред. В Чау Док можеше да се разхождаш спокойно по тротоарите, в близост на Басак имаше широка променада, малък зелен парк с подрязани дръвчета и даже детски площадки за игра. Магазините и пазарите бяха богати и щедри, припомних си що е то светофар, асфалт, банка и какъв е вкусът на пържолата, така че бавно започнах да натрупвам килограмите, стопени някъде из страната на кхмерите. Хотелите в Чау Док бяха луксозни и евтини, при регистрация полицията искаше копие и от паспорт и от виза, а на места се усетих, че стеите за виетнамци и за чужденци се различават единствено по наличието на подслушвателна техника. Едва на третия блажен ден от престоя си реших да продължа нататък. Опитах се да спазаря товарна лодка за разстоянието до Сайгон, но същият този виетнамски порядък обърка плановете ми - местните изглеждаха непреклонни. Наложих се да се придвижа с автобус, а автобусът сякаш за контраст на всичко казано до тук, още от първата спирка се оказа пълен с контрабандисти, вързали десетки кутии цигари "Jet" с ластици по краката и телата си. Цигарите явно идваха от Камбоджа, а тялото на жената от съседната седалка изглеждаше безформено и несъразмерно в сравнение с иначе слабичкото ѝ лице. Не можах да разбера докрай тази мистерия, а любопитството ми се засили още повече на излизане от Виетнам, когато пак пътувах с контрабандисти - макар и по-професионално те изнасяха същата марка цигари "Jet" за Лаос. Виетнамците изглеждаха доста предприемчиви търговци.

Транспортът в страната оставя само три възможности за придвижване на пътника-чужденец. Първият безинтересен, лесен и скъп вариант е чрез туристическа агенция, която те поема от някой хотел и закарва до следващия - в микробус и компанията на много други чужденци. Недостатъкът в този случай е, че пътеката на туризма е само една (по вече доста утъпканата брегова ивица на Виетнам) и не позволява поглед към по-откъснатите планински, вътрешни местности на страната. Влакът се движи по същата тази пътека, а в допълнение билетите за туристи са фиксирани налудничаво

скъпо - така и тази втора възможност отпадна. Третият вариант са местните междуградски автобуси и въпреки, че те сноват почти навсякъде, никъде не съм имал повече трудности с превоза отколкото тук. Имах чувството, че някой от министерството на транспорта (или друго министерство) е решил да създаде максимални проблеми на хора като мен и всеки път, когато се запътвах към автогарата, получавах гадене и главоболие, изчезващи едва ако успея да се преборя с бюрокрацията. Южната част на страната бе що-годе толерантна, но на север набавянето на билет за обикновен селски автобус се превръщаше в кошмар. Първо продавачките по автогарите не даваха никаква информация нито за разписание, нито за цени. Почти винаги те игнорираха въпросите ми, а аз ставах изключително търпелив и продължавах да питам или направо влизах в гишето им при пари и кочани. Те се опитваха да ме изгонят, но най-често избягвах, зарязвайки и работа и пътници, а аз тръгвах да ги преследвам - обикновено до женската тоалетна. Когато придобих малко опит се специализирах в разшифроването на виетнамски кочани и ценоразпис - така поне разбирах кога има автобус за някъде и каква е цената, но това бе само най-лесната част от заданието. После намирах шофьорите, които искаха повече от тройно ако нямаш билет, молех местните да купуват билети за там и там, но нищо не помагаше. Редът си е ред. Опитвах да стопирам автобуси извън автогарите, а по табелите им понякога бяха написани градове, но понякога само имена на провинции - и това не бе трайно решение на въпроса. Винаги махах и на коли и камиони и трактори, но стопът по Азия почти никога не е безплатен, така че всичко си оставаше само въпрос на късмет. Случвало се също някой да спре и след като се разбере с него за дестинация и тарифа, месните да дойдат на купчина наоколо и да го разубедят. Няма рецепта за купуването на автобусен билет във Виетнам и почти винаги трябваше да импровизирам и да се придвижвам по някаква нова за мен система. Стори ми се съвсем ненормално и изпитах едно огромно облекчение, когато след няколко седмици се изнизих за Лаос и купих билет от човек, който без проблем взе парите ми и даже ме посъветва за най-изгодната тарифа.

Виетнам е страна, където хората изпитващи носталгия по доброто време от преди 1989 година могат да опреснят спомените си. Във Виетнам се веят жълти петолъчки на червени знамена, до тях се виждат и сърпове и чукове, под тях може да се наблюдават пионерчета с червени връзки, а някъде над всичко това гледа мъдро статуята на вождата и учителя - Хо Ши Мин. "Той, който дава просветление" е само един от многото псевдоними на г-н Нгуйен (както се наричат сигурно 50% от виетнамците), а богатият му житейски опит е трупан по Северна Африка, Великобритания, Щатите и Москва, преди завръщането във Виетнам и основаването на местната комунистическа партия. Интересно е, че медиите все още отделят толкова време и пари за величаенето на човек умрял през 1969 година, заедно с постоянното натрапване на героичното минало на виетнамския народ - но пропагандата си е пропаганда, била тя по Америка, Европа или другаде. Действителността всъщност бе, че страната поне от десетина години следва китайския образец и вече широко е открила вратите си за "капиталите на свободната търговия", въпреки че китайците тук определено се смятат също за агресори и съвсем не са на почит. Много от обикновените виетнамски труженици споделяха, че нямат съботи, недели или свободно време освен петте почивни дни около Нова Година, 80-годишни баби ситнеха бавно под тежестта на претоварени бамбукови кобилици, а гледката на просяци, бе нещо обичайно навсякъде. Често се виждаха и жени и мъже, прогорени от напалма, американските интереси и "героичното минало", които навираха ампутирани крайници в лицето ми, но малкото им пари идваха не от държавни помощи или военни пенсии, а от плодовете и бисквитите, които те продаваха с единствената си здрава ръка. Социална система във Виетнам почти липсваше, комунизмът бе само една отвлечена идея за разлика от всеобщата парично-ориентирана практика, а градът наречен на Хо Ши Мин бе по-известен със старото си име - Сайгон.

Сайгон е име на квартал и река, Сайгон е бивша столица на бивша френска

(индокитайска) провинция и бивш южен Виетнам, а днес Сайгон или Хо Ши Мин е най-заселената виетнамска провинция с над 6 милиона души. По града се виждат хиляди стари колониални сгради и много широки булеварди, но въпреки че колите и автобусите не са рядкост, в движението преобладават предимно мотопеди, рикши и малки моторни такситата на 3 гуми. Пазарът на Сайгон - Бен Тан - е прекалено туристически и подреден, но в непосредствена близост до него има по-малък и по-интересен пазар, предлагащ всякакви домашни животни - кучета, папагали, гущери, жаби и богат асортимент от змии. Пак в непосредствена близост се намира централният първи район на града, където са скупчени хотели, ресторанти, интернет, масаж и всякакви услуги за туристите, а най-разпространеният сувенир от Сайгон определено е бутилка с местна оризова ракия. В бутилката за мезе плува кобра или гущер-геко, понякога кобрата е захапала друга по-малка зелена змия, а понякога от устата и се показва само скорпион. Блажени да бъдат пианиците, а около булевардите, туристическите бюра и сувенирите се преплитат стотици малки, криволичещи улици с антични прихлупени къщурки. По тях не могат да се разминат и два мотора, но въпреки това бръснари ("хот ток" на виетнамски) са седнали пред дюкяните си, а на земята местни търговци са опънали мушамы с дрехи, обувки или плодове, които настойчиво предлагат на минувачите, подредени на опашка по теснините. Трябва да се отбележи, че модерните къщи в града, а и по цял Виетнам също са изключително тесни, високи и дълги (5 етажа от примерно 3x20 м) - подобни на кибритени кутии, захвърлени и паднали върху драскалото. Цената на фасадата към главна улица е прекалено висока и е нормално една сграда да е широка само колкото стая плюс коридор. Едно от малкото изключения е сайгонската катедрала в центъра, която наистина е и масивна и величествена (все пак във Виетнам има 10 милиона католици), а изключение също са и небостъргачите на местни, европейски и американски фирми или банки. Под тях почти микроскопичен, някъде в ниското все така уверено и целомъдрено гледа вождът и учителя - Хо Ши Мин. От дълго време не бях срещал сънародник и точно в Сайгон съдбата ме събра с моряк, прибиращ се след няколкомесечно плаване към България: - "Абе взеа ни от кораба, остави ни там у канала, а то една дивотия, едни сламени колиби... викам си кво стаа, кви са тия работи, ше ни почнат човекоядците...сега летиме за Истанбул, там хапвам две шкембета с Ефес и после бегам при булята... агне ме чака от Гергьовден". Досега бях изпитвал носталгия само по Индонезия, но трябва да призная, че след краткия разговор с моряка ми домиля и за родината.

Имам навика да фотографирам знаците "СТОП" (и йероглифите по тях) от всички страни, през които минавам, но разглеждайки снимките от Виетнам установих, че точно такава там липсва. Не знам каква е статистиката за катастрофите по пътищата в страната, но личните ми впечатления са, че движението тук със сигурност е някъде на върха на световните класации по брой на произшествия, загинали и травмирани както на глава от населението така и по изминати километри или брой на превозни средства. Никъде досега не бях наблюдавал толкова много катастрофи, а въпреки че през досегашните дълги месеци на път из Азия бях участник в няколко леки катастрофи, във Виетнам за пръв път прегазихме бивол. Припряните и луди шофьори се познават още от първата маневра, а навикът на този пореден идиот, шофиращ малко бусче между Сайгон и Далат бе да използва навсякъде вълшебния си клаксон вместо спирачките. Казвам вълшебен, защото според него ако пътят е тесен и не може да задминеш дори мотор - трябва само да удариш един клаксон. Ако изпреварваш два камиона, а в насрещното идва трети - трябва да удариш два клаксона и ситуацията се оправя от само себе си. Но бивоите примерно не разбират от клаксон и след като при над 60 км/час имахме спирачен път от може би 20 метра животното отлетя настрани и кацна някъде зад канавката. Задните му крака бяха счупени, вътрешности се подаваха под опашката, а биволът лежеше унило и гледаше безизразно наоколо, все едно че това бе само една поредна, скучна катастрофа, от която той ще се съвземе след 5 минути. Но пет минути минаха, селяните-пътници от микробуса слезнаха и заоглеждаха огънатата ламарина и стъклото, опръскано с кал и кръв, а местните селяни маркираха мястото и следите от спирачките и зачакаха полиция. Шофьорът явно бързо се

примири със съдбата и само след няколко подкани ми върна парите за остатъка от пътя, а аз започнах поредния безумно-нервен стоп и успях да стигна до Далат и следващите 80км по светло. После из Виетнам минавахме и през петли и през пилета, но е направо чудо, че нямаше нито едно премеждие с моторист или дете.

Далат е едно приятно, планинско място за отмора на местни и чужденци, което учудващо прилича на европейски курорт. Градът е застроен като огромен амфитеатър на няколко хълма, а по тях са накацали тесни и дълги, типично виетнамски къщи в зелено, жълто и розово. Някъде настрани в ниското има огромно езеро с формата на бъбрек, а като подиум на амфитеатъра централно е разположен местният пазар - един от най-красивите по света или поне в Азия. Пазарът е една огромна сграда на няколко етажа и повечето криви и стръмни далатски улици се събират стремително към него и го затварят в широк, препълнен с хора и сергии кръг. От северната му страна са продавачките на помело, драконови плодове, джекфрут, гуаве, манго и десетки други плодове. Възрастни жени разполагат рамбутаните от кобилиците си на мушамы по земята, в близост до малки пластмасови кантарчета. До тях шумно се търгува също със зеле, домати, марули и лук, а селяните от околностите носят и ягоди, боровинки или малини. Източната страна на пазара е запазена за всички, предлагачи кокошки, риба, хиляди различни меса, свински глави и уши, жаби и змиорки, които се разпарчават на място, а по южната страна са подредени кошовете с ориз, чай и сладки сушени местни картофи, таблите с кореноплоди и рафтовете с кейкове, фъстъци и много други знайни и незнайни стоки. Западната част изглежда като една безкрайна градина с петунии, жълти и алени рози, гладиоли и амарилос, които първо идват до тук от околните оранжерии, снабдяващи цялата страна с цветя. А хаотичната хармония на това шарено място се допълва и от подвижните продавачи на летящи балони, цигари, часовници Rolex и слънчеви очила, които сноват сред тълпата и се провикват високо и закачливо. Първият етаж от сградата на пазара е един безкраен ресторант с десетки вида супи и ориз, наденици и пържоли, зеленчукови ястия, газирани напитки и прясно изстискани сокове, а вторият етаж е побрал претрупаните магазини за конфекция, обувки, сувенири, джапанки, картини и кич - десетки часовници с лика на Хо Ши Мин, светещи в неонов, крещящо зелено. Околностите на града също заслужават няколкодневен престой, с изключение на тези, в които се планира развитие на екотуризма, а екотуризмът по виетнамски значи - игрище за голф до кабинков лифт над препълнен паркинг с автобуси. Все пак на север от Далат все още има високи девствени планини, широки реки, извиващи се като змии в ниското, няколко приказни езера и просторни терасирани хълмове. В далечината могат да се видят десетки селяни и селянки с конусовидни тръстикови шапки, събиращи стока за далатския пазар, а неуморният им труд създава впечатлението, че хълмовете са обшити с гигантски кръпки от зелено, кафяво и жълто. Селцата тук не са особено богати, но отново и къщи и улици са изключително чисти и подредени, а необработваемите площи и безделниците са рядкост.

Вече споменах, че жените във Виетнам покриват главите си с онези така известни в Европа плетени, конусовидни, тръстикови шапки, но се срещат и всякакви други, различни видове платнени шапки. Хората тук определено не са така черни както камбоджанците или лаосците, така че жените във Виетнам също покриват ръцете си в дълги меки ръкавици над лактите, за да предпазят кожа и белота от вятъра, слънцето и праха по улиците. Жените във Виетнам по същата причина завиват като намордници кърпи около лицата и устата си, а много от тях носят и тъмни очила, така че обикновената виетнамка може би показва по-малко кожа от забулената саудитска ханъма. Срещат се шарени носии и рокли с цветя, много жени ходят модерно облечени с панталон, блуза или престилка, но всъщност отделям цял параграф на виетнамската мода, заради традиционната дреха, която се нарича "ао дай", произнася "о яй" и дава една безкрайно уникална елегантност на жената. Тайландката примерно се облича почти винаги по европейски и въпреки че тя е световно известна и с красотата и сексапил на нея и липсва класата на виетнамката в "ао дай". Тази феерична женска

носия е от тънка, загадъчно прозрачна, понякога копринена материя. Долната и част се състои от широки, но не шалварести панталони, върху които се спуска може и разноцветна рокля, стигаща до земята и разцепена под кръста на две части. Роклята обикновено седи стегната по горната част на тялото и по врата, а цветовете се определят според възрастта, семейното положение и характера на жената. Младите момичета винаги са в кристално бяло "ао дай", женената виетнамка се облича в крещящи цветове, а застаряващите девизи носят предимно сиво или светлосиньо. Безкрайни са вариациите на цветовете, а нюансите се подсилват ако над дрехата се сложи лек прозрачен воал, но аз лично не съм виждал нищо по-божествено от виетнамката, облечена в бяло, която се носи ослепяващо чиста и трептяща, дори когато е на колело през мокрите и кални улици. С надежда да не ме чуе "булята" си припомням и думите на моряка - "Тайландките са по-усърдни, но тукашните (виетнамките) сякаш на струг са ги въртяли". Мога само да добавя, че ако майстор-стругар е създал виетнамското женско тяло, то само Създателят на стругари е бил способен да го облече в "ао дай".

Като съм почнал ще разкажа и за виетнамците. По всяка вероятност още от колониалните времена на французите и военните авантюри на американците в целия виетнамски народ е останала една дълбока неприязън към белия човек, смятан почти навсякъде за американец. Работил съм дълго време в Истанбул и въпреки че и досега оценявам работливостта и добрите качества в турчина, с носталгия и насмешка си припомням подмятанятията и на приятели и на познати за "манафите, резаците и задния двор на турското посолство". Хората тук (не без основание) имаха подобни чувства към отдавна избягалите агресори и при първа възможност искаха да си премерят силите с мен, за да се докажат. Често се случваше да се пробвам на канадска борба по автобуси и закусвални, но местните винаги избираха някой ковач или хамалин по професия, така че шансовете ми за успех бяха нулеви. След време започнах да приемам само поканите за надпреварване по плуване или волейбол, където те бяха обречени, но понякога малки деца ме замеряха с не толкова малки камъни и юноши насочваха моторите си към мен с единствената цел да ме уплашат. Изобщо създадох си някакви по-конкретни представи за пословичната азиатска жестокост, но както и да е - болшинството от хората не показваха чувствата си открито, а също така често развеселени виетнамци ме канеха да споделя мезето и ракията им. Обичайна гледка за всеки тукашен град е, когато на някоя малка улица под дървета са разположени червени пластмасови столчета и маси с големина, подходяща за някоя детска градина. До тях местните мъже слагат бира на каси, мезе от свински вътрешности и уши или шишета с оризова ракия, която струва под долар за литър. Но виетнамските пияници обикновено са неагресивни веселяци, никога не видях пиянски скандал или бой и винаги мерех сили с тях само по собствен кеф и желание.

След Далат минах през планините Труонг Сон, които навремето са маркирали пътеката на Хо Ши Мин. Пътеката е била по-скоро лабиринт от пътища и дупки, през който виетконг (северните освободители) са превозвали оръжие, провизии, муниции и петрол за южните провинции и борбата против агресорите. На места са строени и петролопроводни, закрити както и шосетата с буйна растителност от погледите на американските пилоти. Средната скорост на превозите е била само няколко километра в час, но и това е било достатъчно. Понтонните мостове и пораженията от бомбите са били поправяни и кърпени постоянно, а и досега се носят хиляди легенди за храбрите загинали войни от героичното военно минало. Амин... виетнамският ред и проблемите с междуселските автобуси ми попречиха да разгледам детайлно тези места. Минах през градовете Буон Ма Туот, Плейку и Контум, но оказвайки се почти навсякъде в задънена улица (и задънена автогара) се спрях за по-дълго едва в Хуе на 100км южно от 17-ия паралел. Новият град не е нищо особено, но на север от него, минавайки по мост над "Реката на благоуханията" се стига до цитаделата и императорския "дворец", които са почти перфектно копие на древен китайски град. Първата крепостна стена е оградена с широк канал и дълбок ров осеян със зелениясали лотоси. Към нея водят

десетки мостове и порти, които навремето се блокирали и затваряли ако се появи неприятел. Императорският град вътре в цитаделата е опасан от две допълнителни стени и още два рова. 4 са мостовете и портите към четирите посоки на света, но тези съоръжения са надживели само времената, непознаващи авиация, артилерия или бомби. В близост до стените на "палата" има военен музей, а в него от дълги години ръждясват американски танкове, надупчени БТРи и самоходни артилерийски установки (175 мм) или китайски зенитки. Около тромавите жезла като мравки сноват десетки подвижни крачно-задвигвани рикши, което дава една добра представа защо американците изгубиха войната, а виетнамците я спечелиха. А от "двореца" на императора са останали само табели, разясняващи какво би било тук и как би изглеждало всичко... ако не бе разрушено от бомбите.

След около 3 седмици престой във Виетнам и аз вдигнах бялото знаме. Не успях да се преборя с проблемите на междуградския транспорт, а освен това и постоянното пазарене (то не бе пазарене, а кървава битка) създаваше главоболия. Навсякъде по света добрият търговец поставя оборота на първо място и пада на нормалната си цена, когато покажеш че я знаеш. Но тук търговците вместо печалба искаха явно само да мерят сили с чужденците и основната цел за тях бе - да те изкарат глупак. Не мога да си спомня колко пъти съм се разбираал предварително за някаква цена и после е трябвало да я отвоювам наново. В Хуе примерно купувах закуски на една и съща сергия, но там на смени продаваха и баща и майка и двете им деца, така че отделях по 15 убедителни минути ежедневно за всеки от персонала. Когато те вече ме научиха трябваше да поемам за следващия град, където всичко се повтаряше наново и наново. Реших, че дори и да успея да разгледам всичко набелязано, ще трябва да потроша хиляди нерви, минути, пари и усилия. Потеглих към Лаос и разбрах как са се чувствали американците, напускащи страната през 1975 година. Пътят ми минаваше по 17-ия паралел, където навремето демилитаризирана зона е разделяла Севера и Юга, но въпреки привидното спокойствие знаех, че в обезлесените хълмове, малкото храсти и червената земя наоколо все още тиктакащо спят неизбухналите бомби и неразчистените мини. По принцип имам чувството, че съм закъснял поне с 30 години за повечето от страните, през които минавам, но Виетнам бе първото изключение - бях подранил и със сигурност ще се върна след време. Когато свърши войната и ако съм жив дотогава.